

ROCZNIKI HUMANISTYCZNE
Tom LXVI, zeszyt 5, 2018

ZESZYT SPECJALNY / SPECIALE UITGAVE

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2018.66.5s-16>

MAŁGORZATA DOWLASZEWICZ
& LUDO JONGEN

TWEE VERTAALSLAGEN: OVER HET VERTALEN VAN MIDDELNEDERLANDSE TEKSTEN IN HET MODERNE POOLS

Abstract. In dit artikel worden strategieën voor het vertalen van Middelnederlandse teksten in het Pools voorgesteld. Sommige hier voorgestelde verschijnselen die typisch zijn voor de middeleeuwse literatuur, zijn geanalyseerd met het oog op modern Nederlandse en (eventuele) Poolse vertalingen. Erotische elementen, metaforen en de noodzaak van aanvullende verklaringen of simplificaties worden hier getoond op basis van voorbeelden van reeds gepubliceerde teksten en andere mogelijke vertalingen.

Trefwoorden: vertalen van middeleeuwse teksten; intertalige weergave; vertaalstrategieën; Nederlands; Pools.

INLEIDING

Sinds de heilige Hieronymus (ca. 350–420) in het Heilige Land de Bijbel vertaalde uit de grondtalen naar het Latijn, de taal van christenen uit het westerse deel van het Romeinse Rijk, wordt er gediscussieerd over de wijze waarop vertaald dient te worden. Moet het letterlijk, woord voor woord? Of gaat het meer om de inhoud? Hoe het ook zij, een vertaling – hoe nauwkeu-

Dr. MAŁGORZATA DOWLASZEWICZ is universitair hoofddocent bij de vakgroep Nederlandse Filologie te Wrocław. Ze houdt zich bezig met Middelnederlandse literatuur en de circulatie ervan in Polen en heeft ook samengewerkt aan vertalingen van een aantal (middeleeuwse) teksten. Correspondentieadres: Katedra Filologii Niderlandzkiej, Uniwersytet Wrocławski, ul. Kuźnicza 21–22, 50–138 Wrocław, Polen; e-mail: malgorzata.dowlaszewicz@uwr.edu.pl

Dr. LUDO JONGEN is medioneerlandicus. Tot zijn pensionering (2013) doceerde hij Middelnederlandse Letterkunde aan de Universiteit Leiden. Van 2010 tot 2015 was hij als hoogleraar Nederlandse Letterkunde verbonden aan de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin. Hij heeft een groot aantal Middelnederlandse teksten in modern Nederlands vertaald. Correspondentieadres — e-mail: l.e.i.m.jongen@hum.leidenuniv.nl

rig ook – zal per definitie afwijken van de brontekst. Immers, talen verschillen van elkaar in woordgebruik, grammaticale constructies en beeldspraak. Niet voor niets beweren de Italianen dat een vertaler een verrader is (*traduttore traditore*)².

Bij het vertalen van een Middelnederlandse tekst naar het moderne Pools hebben we te maken met twee vertaalslagen. De eerste is vanuit het Middelnederlands naar het hedendaagse Nederlands; de tweede vanuit die vertaling naar het moderne Pools. Dit zal niet altijd resulteren in een vertaling op schrift. Een vertaler vanuit het Middelnederlands naar een moderne taal zal als ‘tussenstap’ het moderne Nederlands gebruiken, zeker als hij/zij het Middelnederlands via het moderne Nederlands heeft leren kennen.

Deze ingewikkelde procedure heeft ervoor gezorgd dat dergelijke tussenstadia nauwelijks bestaan. Van het zeer kleine tekstcorpus werden de meeste vertalingen via een vreemde taal vertaald (Engels bij *Elckerlijc* en Duits voor de werken van Ruusbroec³) en vaak zonder het besef dat het origineel in het Middelnederlands werd geschreven. De hieronder gepresenteerde Poolse vertalingen zijn in de meeste gevallen een voorbeeld van een mogelijke vertaling. Alleen de vertaling van Jacob van Maerlant komt uit een bestaande publicatie.

1. PIKANTERIEËN

In het Middelnederlands is een *boerde*, een komisch verhaal, overgeleverd met de titel *Heile van Beersele*. De titel is tevens de naam van de hoofdpersoon, een vrouw van lichte zeden, die er naast haar echtgenoot twee minnaars op nahoudt. Haar ietwat onnozele man zit in een grote kuip die met touwen aan de hanenbalken is bevestigd. Mocht er een zondvloed komen, dan hoeft hij alleen maar de touwen door te kappen. Terwijl haar man in die kuip zit, deelt Heile het bed met de pastoor⁴:

² Vincent Hunink (2008, 59) meent dat deze uitdrukking onjuist is: “Nee, de vertaler verraadt niet. Integendeel, de vertaler herschept: en soms [...] is hij een bevrijder van klank en betekenis. Bronteksten worden door een vertaling soms beter en directer ontsloten dan door studie van het origineel.”

³ Hiermee wordt gerefereerd naar de volgende vertalingen: *Každy* (Everyman) van Helsztyński en *Ozdoba duchowego wesela* van Sulikowski.

⁴ *Heile van Beersele* is een variant van sprookjestype AT 1361 (*De vloed*). Het verhaal werd ook bewerkt door Geoffrey Chaucer in de *Miller's Tale* van de *Canterbury Tales* (zie Ernst van Altena 2009, 91–111).

Heile dede den pape te ghemake
 Ende alsi die wiekewake
 Driewerf hadden geslaghen,
 Ghinc die pape liggen ghewaghen
 Uter evangelien menech woert.

(Eykman & Lodder 2002, 50–52; vss. 76–79)

Het woord *wiekewake* is een vreemd woord. Volgens het *Middelnederlandsch Woordenboek* (ix, 2444) betekent de uitdrukking *die wiekewake slaen* ‘*coire*’. Dat zou men neutraal kunnen vertalen ‘vrijen’ of ‘de liefde bedrijven’. Maar daarmee is het hele woord *wiekewake* verdwenen en dus ook de eventuele connotaties. In *Van papen en hoeren, van ridders en boeren* heeft Ludo Jongen deze passage als volgt vertaald:

Heile stelde [de pastoor] volledig op zijn gemak. Nadat ze drie keer een wie-komt-er-in-m'n-hokje hadden gespeeld, begon de paap enkele passages uit de evangeliën uit te leggen.

(Jongen 1995, 51)

In de ‘Verantwoording van de vertaling’ motiveert Jongen zijn vertaling aldus:

Ofschoon uit de context duidelijk opgemaakt kan worden dat de pastoor en Heile ‘van bil gaan’ [...], levert het woord *wiekewake* problemen op. Volgens het *MNW* (9, 2444) komt WIEKEWAKE als zelfstandig naamwoord voor ‘in de obscoene uitdrukking *die wiekewake slaen, coire*’, waarop als enige bewijsplaats de geciteerde verzen volgen. KRUYSKAMP beweert dat het woord uitsluitend in deze tekst voorkomt: ‘misschien mag men het eerste lid verbinden met *wieken* in den zin “van een wiek voorzien, stoppen” (zie *Mnl. W.* [= *MNW* 9, 2444]), maar het suggereert eer een heen en weer gaande beweging, zoals zoveel omschrijvende uitdrukkingen voor *coire* [...]’. Kortom, de geleerde taalkundigen weten niet (willen niet weten?) wat deze uitdrukking betekent. Ik kon deze passage dus niet letterlijk vertalen en heb gemeend te moeten verwijzen naar het kinderspelletje *wie-komt-er-in-mijn-hokje*.

(Jongen 1995, 64)

Zeven jaar later publiceerde Karel Eykman een rijmvertaling van *Heile van Beersele*. Deze Middelnederlandse verzen vertaalde hij als volgt:

Heile ontving de pater gastvrij
 En zijn klokkenspel beierde blij.
 Toen dat drie keer had geluid,

Kwam de Schrift, daar las de paap uit.
Hij heeft het evangelie uitgelegd

(Eykman & Lodder 2002, 51–53)

Eykman heeft hier gekozen voor een (ook in de Middeleeuwen gangbare) metafoor om het lichamelijke liefdesspel aan te duiden⁵. Dat hij daarmee afwijkt van de oorspronkelijke betekenis van ‘wiekewake’ (het heen-en-weer-gaan)⁶, is geen bezwaar. Het gaat er immers om dat de moderne lezer begrijpt wat er bedoeld wordt.

Wanneer we deze verzen in het moderne Pools moeten overzetten, ontstaan er problemen. Kijkt men alleen naar de Middelnederlandse tekst en de betekenis van het woord in het woordenboek, dan verdwijnt deze fraaie beeldspraak. Als men daarentegen in de moderne vertalingen steun probeert te zoeken, dan blijken de vertalers uiteenlopende uitdrukkingen te gebruiken. Van de oorspronkelijke betekenis blijft enkel het symbolische van een geslachtsgemeenschap bewaard.

Vervolgens komt het moeilijkste of lastigste deel: het formuleren in het Pools. Hoewel de Poolse taal rijk is aan erotische formuleringen die zowel de geslachtsdelen als ook alle mogelijke seksuele handelingen bepalen, is de keuze van de juiste uitdrukking niet onschuldig omdat de stilistische waarde van deze woorden nauwelijks met de Nederlandse neutraliteit correspondeert. Bij het raadplegen van een woordenboek met Poolse erotische termen vinden we steeds weer verwijzingen naar of vulgaire of medische terminologie⁷. Werkwoorden als ‘kopulować’ of ‘spółkować’ zouden de beste vertaling van ‘coire’ zijn dat in het *MNW* wordt vermeld, maar aan de andere kant zou de tekst het ietsje komische element verliezen.

Een mogelijke Poolse vertaling zou kunnen zijn:

Heile ugościła księdza. A kiedy po trzykroć zabawili się ze sobą, duchowny zabrał się za wyjaśnianie różnych fragmentów ewangelii.

⁵ Als de in het nauw gedreven kater Tybeert bij zijn ontsnappingspoging de pastoor een van de testikels afslaat, begint de “echtgenote” van de pastoor te jammeren. De vos Reynaert die een en ander van een afstandje gadeslaat, voegt de jammerende vrouw toe dat de pastoor ook wel met een één klepel de klok kan luiden. Zie Bouwman & Besamusca 2009, 116–119 (vss. 1257–1303).

⁶ In een marginale aantekening bij Eykman & Lodder (2002, 52) staat “*wiekewake*: het heen-en-weer-gaan.” Hoe dit te verbinden is met ‘slaen’ is ons niet duidelijk

⁷ Hoewel uit het onderzoek van Dąbrowska (2002) blijkt dat veel taboes verdwijnen en er steeds meer neutrale termen in het Pools aanwezig zijn, geldt dat voornamelijk voor de geslachtsdelen, niet voor de seksuele handelingen.

[letterlijk: Heile heeft de priester gastvrij ontvangen. En toen ze drie keer met elkaar samen hebben gespeeld, begon de geestelijk verschillende fragmenten van het evangelie uit te leggen].

Het eufemisme “zabawili się ze sobą” dat voor het met elkaar spelen staat, krijgt in deze context een duidelijke erotische lading.

2. LETTERLIJK OF INTERPRETEREN

Gelukkig loopt het niet altijd zo’n vaart. Maar zelfs als er geen enkel probleem lijkt te zijn, kan een vertaling “onvolledig” zijn. In zijn *Naturen bloeme* beschrijft de Vlaams-Hollandse dichter Jacob van Maerlant (werkzaam in de tweede helft van de dertiende eeuw) Gods schepping in dertien boeken (Van Oostrom 1996). In deze encyclopedie behandelt hij achtereenvolgens: bijzondere mensenrassen, viervoeters, vogels, zeemonsters, vissen, slangen, insecten, bomen, specerijbomen, kruiden, bronnen, (edel)stenen en metalen. Volgens Maerlant kan men dichter bij God komen door de natuur te bestuderen. Want God heeft niet zomaar in het wilde weg alles geschapen. Nee, de hele schepping heeft een bedoeling. Daarvan kan de mens veel opsteken.

In het tweede boek beschrijft Maerlant de viervoeters, in alfabetische volgorde. Daarbij dient te worden aangetekend dat de dieren gerangschikt worden naar hun Latijnse naam, net als in de Latijnse brontekst, Thomas van Cantrimprés *Liber de natura rerum*. De beer zal men dus niet onder de ‘b’ aantreffen, maar onder de ‘u/v’: in het Latijn heet de beer immers *ursus*. Zo doende vindt men de olifant onder de ‘e’.

Elephas dats die olifant,
In Dietsche eist een elpendier ghenant⁸.

Dit lijkt geen vertaalproblemen op te leveren. Toch vertonen de drie vertalingen in hedendaags Nederlands kleine verschillen. Peter Burger vertaalt deze twee verzen kortweg met: *De elephas is de olifant* (Burger 1989, 49). Maerlants verwijzing naar het “elpendier” laat hij dus weg. Jongen heeft de volgende oplossing:

De *elephas* is de olifant die in het [Middel]nederlands ook wel elpendier (ivoorbeest) wordt genoemd.

(Jongen 2011, 97)

⁸ *MNW* ii, 1359–1360 (editie Verwijs).

Herman Thys vertaalt wel heel letterlijk:

De elephas is de olifant. In het Nederlands wordt hij elpendier genoemd.

(Thys 2011, 63)

Het woord “elpendier” komt echter niet meer voor in de jongste *Van Dale*⁹. Wel treft men er de lemmata “elpen” [(alleen attr.bn.)(veroud.) ivoren] en “elpenbeen” [(het) 1. (veroud.) ivoor 2 (veroud.) olifantstand]” aan. Maar in het Middelnederlands komt het nog gewoon voor, naast olifant¹⁰. In ‘onze’ Poolse vertaling hebben we dit probleem als volgt opgelost:

Elephas to słoń, znany w Niderlandach jako olifant.

(Jongen & Dowlaszewicz 2012, 48)

[letterlijk: Elephas is de olifant, in de Lage Landen bekend als ‘olifant’].

Het eerste deel van de zin werd dus letterlijk vertaald, bij het tweede moest een keuze worden gemaakt die voor een paar wijzigingen zorgde. Omdat het woord ‘elpendier’ in het moderne Nederlands niet meer bestaat, zou het in de Poolse tekst zinloos zijn om dit op te geven. In plaats daarvan hebben we ervoor gekozen om naar het moderne Nederlandse woord te verwijzen zodat de link met de (geografische) broncultuur wordt behouden.

Ook een letterlijke vertaling van ‘ivoorbeest’ zou geen goede keuze zijn geweest, omdat die alleen voor een onnodige herhaling zou zorgen. ‘Ivoor’ is in het Pools ‘kość słoniowa’, letterlijk ‘het bot van de olifant’. Zouden we ‘ivoorbeest’ letterlijk vertalen, dan zou dat een ‘beest van het bot van de olifant’ opleveren. En dat zou het tekstbegrip niet ten goede zijn gekomen. Een versimpeling van deze zin zorgt ervoor dat men direct weet waarvan sprake is. Aan de andere kant wordt aldus een link gelegd met de (geografische) broncultuur.

Ook werd hier gekozen om niet naar de taal (het Nederlands) te verwijzen, maar naar de regionale bepaling (de Lage Landen). Daarmee wordt de problematiek van verschillende talen vermeden en tegelijk wordt de vertaalde tekst in de ruimere culturele context van de historische Nederlanden geplaatst.

⁹ Editie 2015 en online.

¹⁰ Zie *MNW* ii, 619–620. Vgl. het moderne Duitse woord voor “ivoor”: Elfenbein.

3. BEELDSPRAAK

In *Van den monick*, een boerde van Willem van Hildegarsberch, wordt beschreven hoe een onnozel meisje te biecht gaat bij een dominicaan. Dit biechten ontardt in seksuele praktijken. Zij raakt uiteraard zwanger. Het Middelnederlands vervolgt dan met:

Wanneer dat wel verholen blijft,
Soe ist een speelken van solaes,
Mar op twee tarninghen van deus aes
Soe loopt wel menichwerf een sijs.

(Eykman & Lodder 2002, 188–189; vss. 66–69)

Volgens de marginale aantekening bij deze verzen betekent *tarninghen van deus aes* ‘doppelstenen met tweemaal één oog’. En *sijs* is volgens het *MNW* (vii, 1112–1113) “de zes oogen op den dobbelsteen, de hoogste of gelukkigste worp.” Verdam citeert de twee verzen en voegt als verklaring toe: “een geluk bij een ongeluk (ironisch op te vatten).” Kruyskamp noteert hierbij: “na twee worpen (met de dobbelstenen) van twee ogen volgt wel een zes, dus een worp die ‘raak’ is”¹¹. Hier worden dus termen gebruikt uit het dubbelspel. Eykman vertaalt deze verzen als volgt:

Zolang dat verborgen blijft,
Is er niets aan de hand, is het een heerlijk spel;
Alleen, bij het dobbelen weet je wel:
Soms gooi je niks maar soms is het goed raak.

Omdat Eykman een berijmde vertaling maakte, was hij min of meer gedwongen hier en daar af te wijken van zijn brontekst. In de versie van *Wulpsse wijven, geile gasten* worden deze verzen als volgt weergegeven:

Zolang zo’n spelletje dobbelen geheim blijft, kan men er lol van hebben.
Maar na twee enen gooit men vaak een zes.

(Jongen, Meuwese, Veldhoen & Voorwinden 2014, 64).

De Amerikaan David Johnson heeft deze boerde in het Engels vertaald. De onderhavige passage luidt bij hem:

Such games are pleasurable as long as they remain a secret, but after
throwing snake eyes several times in a row, one is bound to get lucky

(Brewer 1996, 137).

¹¹ Kruyskamp 1957, 74, ad vers 68/69. Vgl. *MNW* 1, 199–200; ii, 143 en viii, 262–263.

Volgens de *Oxford Dictionary* betekent *snake eyes* “a throw of two ones with a pair of dice.” Figuurlijk heeft het de betekenis van “the worst possible result; a complete lack of succes.”

In het Pools kan de beeldspraak van het dobbelspel ook in die context worden gebruikt. Men kan dit passage van Middelnederlandse *Van den monnik* wel bijna letterlijk vertalen waarbij de ironische betekenis wordt behouden. De vertaling zou als volgt kunnen zijn:

Tak długo, jak pozostaje to tajemnicą, wiele jest radości, jednak kiedy rzucamy kostką, czasem wypadnie jedyńka, a czasem szóstka.

[letterlijk: Zolang het in het geheim gebeurt, is er veel vreugde, maar bij het gooien met het dobbelsteen krijg je soms een één en een andere keer een zes.]

Deze zin klinkt echter niet zeer natuurlijk. Om een mooiere vertaling te krijgen zou voor een andere beeldspraak moeten worden gekozen. Er zijn echter meerdere uitdrukkingen die met gokken verbonden zijn waarmee de tegenstelling verliezen – winnen kan worden uitgedrukt. Een mogelijke optie is bijvoorbeeld:

Tak długo, jak pozostaje to tajemnicą, wiele jest radości, jednak po dwóch rzutach poza tarczę można wreszcie trafić w dziesiątkę.

[letterlijk: Zolang het in het geheim gebeurt, is er veel vreugde, maar nadat je twee keer buiten het dartbord hebt gegooid, kan je uiteindelijk de *bull's eye* raken.]

Opmerkelijk genoeg is de Poolse uitdrukking die de hoogste score op een dartbord betekent, niet helemaal correct omdat die naar tien punten verwijst terwijl *een bull's eye* voor vijftig punten staat. Deze zin klinkt echter veel natuurlijker.

CONCLUSIE

Bij de traditionele *translations studies* worden hoofdzakelijk twee vertaalstrategieën bij vertalen van cultuurspecifieke elementen onderscheiden: de assimilerende en exotiserende vertaaltechniek. Bij vertalen van een Middelnederlandse tekst naar het moderne Pools komt er in principe een tweetal soorten cultuurspecifieke elementen voor. Dit zijn ten eerste elementen die

verbonden zijn met de geografische cultuur van de in het Nederlands geschreven teksten én met de historische cultuur van de middeleeuwse teksten. Zowel Polen als de Lage Landen hebben vergelijkbare tradities en hun talen nemen een vergelijkbare positie in het internationale systeem in, maar er bestaan heel wat verschillen die met de culturele, politieke en economische positie van beide landen verbonden zijn.

Bepaalde termen die voor de moderne Nederlandstalige lezer misschien wat verouderd klinken maar over het algemeen begrijpelijk zijn, hoeven voor de moderne Poolse lezer niet zo vanzelfsprekend te zijn in verband met de andere regionale cultuur. De uitdrukking ‘ghesellen van der Retorijcke’ kan voor de moderne moedertaalspreker Nederlands wel ouderwets klinken, maar met wat algemene kennis weet hij dat daarmee de leden van de rederijkerskamers worden bedoeld, verenigingen die als doel beoefening van de dichtkunst hadden en die in de vijftiende eeuw in de Nederlanden ontstonden. In Polen waren ze onbekend en daarom vereist een dergelijk begrip meer uitleg dan alleen een modern equivalent. Andere begrippen zijn voor alle moderne lezers even onbegrijpelijk omdat ze in een andere historische cultuur zijn ontstaan. De ‘Saraceen’ bijvoorbeeld is een woord dat alleen in een historische context gebruikt wordt voor een islamitische inwoner van het Iberisch schiereiland of het noorden van Afrika, in de middeleeuwse teksten worden met ‘Saracenen’ heel vaak allerlei vijanden van het christendom bedoeld onafhankelijk van hun herkomst.

Een vertaler van oude literatuur zou veel vaker gebruik kunnen maken van de exotiserende vertaaltechnieken en zelfs van voetnoten, die bij het vertalen van moderne literatuur veel minder hoeven te worden gebruikt. Sommige begrippen, maar ook verschijnselen vereisen uitleg omdat ze in de moderne context gewoon niet meer bestaan. Een dergelijke techniek gaat helaas meestal gepaard met verlies aan leesbaarheid van de tekst. Dit is een hinderenis, waarmee een vertaler van oude literatuur in het bijzonder wordt geconfronteerd. Wil men een mooie leestekst van de vertaling maken, dan worden keuzes niet uitgelegd en moet men aanvaarden dat veel betekenissen gewoon verloren gaan. Een dergelijke vertaling kan daarentegen van een uitgebreide filologische in- en/of uitleiding worden vergezeld. Daarin kan dan worden uitgelegd wat in de vertaalde tekst zelf niet kon worden opgenomen. Bij een keuze voor een meer wetenschappelijke vertaling waarbij uitleg bij zeer veel begrippen en verschijnselen wordt gegeven, is het vaak nodig om een samenvatting van de inhoud van de tekst te geven ten faveure van de leesbaarheid.

REFERENTIES

- Altena, Ernst van, Geoffrey Chaucer. 2009. *De verhalen van Canterbury*. Vertaald, ingeleid en van aantekeningen voorzien door [...]. Met een nawoord van Herman Pleij. Derde druk. Amsterdam: Athenaeum – Polak & Van Genneep.
- Bouwman, André, & Bart Besamusca. 2009. *Of Reynaert the Fox. Text and Facing Translation of the Middle Dutch Beast Epic Van den vos Reynaerde*. Edited with an Introduction, Notes and Glossary by [...]. Translated by Thea Summerfield. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Brewer, Derek. 1996. *Medieval Comic Tales*. Edited by [...]. Second edition. Woodbridge/Rochester (NY): Brewer.
- Burger, Peter, Jacob van Maerlant. 1989. *Het boek der natuur*. Samenstelling en vertaling [...]. Amsterdam: Griffioen.
- Dąbrowska, Anna. 2002. 'Stereotyp polskiego słownictwa erotycznego.' In Elżbieta Skibińska & Marcin Cieński (eds.). *Język, stereotyp, przekład*, 69–75. Wrocław: Dolnośląskie Wydawnictwo Edukacyjne.
- Eykman, Karel, & Fred Lodder. 2002. *Van de man die graag dronk en andere Middelnederlandse komische verhalen*. Amsterdam: Prometheus / Bert Bakker.
- Helsztyński, Stanisław. 1933. *Każdy (Everyman): średniowieczny moralitet angielski*. Warszawa: Biblioteka Dramatyczna "Drogi".
- Hunink, Vincent. 2008. 'Oude poëzie komt tot leven.' *Filter. Tijdschrift over vertalen* 15: 58–59. [Ook digitaal te raadplegen: www.tijdschrift-filter.nl/jaargangen/15: 1]
- Jongen, Ludo. 1995. *Van papen en hoeren. Van ridders en boeren*. Tien middeleeuwse moppen vertaald door [...]. Hilversum: Verloren.
- Jongen, Ludo, & Jacob van Maerlant. 2011. *Over viervoeters*. Ingeleid en hertaald door [...], met medewerking van Martine Meuwese. Amersfoort/Brugge: Miniaturen reeks 37.
- Jongen, Ludo, Małgorzata Dowlaszewicz & Jacob van Maerlant. 2012. *Vier viervoeters/Cztery czworonogi*. Samenstelling & vertaling/Wybór & przekład [...]. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Jongen, Ludo, Martine Meuwese, Bart Veldhoen & Norbert Voorwinden. 2014. *Wulpse wijven, geile gasten. Middeleeuwse pikanterieën in woord en beeld*. Leuven: Davidsfonds.
- Lewinson, Jacek. 1999. *Słownik seksualizmów polskich*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Oostrom, Frits van. 1996. *Maerlants wereld*. Amsterdam: Prometheus.
- Ruysbroeck, Jan van, vert. Piotr Sulikowski. 2000. *Ozdoba duchowego wesela*. Kraków: Znak.
- Thys, Herman, & Jacob van Maerlant. 2011. *Der naturen bloeme*. Hertaler [...]. Antwerpen-Rotterdam: De Vries-Brouwers.
- Verwijs, Eelco, & Jacob van Maerlant. 1980. *Naturen bloeme*. [Uitgegeven] door [...]. Arnhem. [Fotomechanische herdruk van de editie Leiden, 1878].

DWA KROKI PRZEKŁADU. O TŁUMACZENIU TEKSTÓW
ŚREDNIONIDERLANDZKICH NA WSPÓŁCZESNY JĘZYK POLSKI

Streszczenie

W niniejszym artykule przedstawiono strategię tłumaczenia tekstów średnioniderlandzkich na język polski. Wybrane cechy typowe dla literatury średniowiecznej analizowane są w odniesieniu do współczesnych przekładów niderlandzkich i polskich. Elementy erotyczne, metafory oraz konieczność umieszczenia w przekładzie dodatkowych wyjaśnień lub uproszczeń przedstawiono na podstawie przykładów już opublikowanych tekstów i innych możliwych tłumaczeń.

Przełożyła Beata Popławska

Słowa kluczowe: tłumaczenie tekstów średniowiecznych; przekład; strategię tłumaczeniowe.

TWO TRANSLATION STEPS: ABOUT THE TRANSLATION
OF MIDDLE DUTCH TEXTS INTO MODERN POLISH

S u m m a r y

This article outlines the strategies for the translation of Middle Dutch texts into Polish. Some chosen features typical for the medieval literature are analysed with regard to modern Dutch and (possible) Polish translations. Erotic elements, metaphors and the necessity of additional explanations or simplifications are shown based on some examples of the already published texts and other possible translations.

Key words: translating medieval texts; interlingual rendition; translation strategies.